

**BO‘LAJAK TARBIYACHILARNING TASVIRIY FAOLIYAT
MASHG‘ULOTLARINI TASHKIL ETISH MAHORATINI OSHIRISH**

Xudoyberdiyeva Laylo Xolmo‘min qizi

*Guliston Davlat Pedagogika Instituti 1-bosqich Maktabgacha ta’lim
yo‘nalishi 2/24 – gurux Magistri*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bo‘lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini samarali tashkil etish mahoratini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tasviriy san‘at bolalarning estetik didi, ijodiy tafakkuri va badiiy qobiliyatlarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shuning uchun bo‘lajak tarbiyachilar ushbu jarayonni samarali tashkil etish bo‘yicha maxsus tayyorgarlikka ega bo‘lishlari lozim. Maqolada tasviriy faoliyatni tashkil etishning pedagogik asoslari, metodik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar muhokama qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *bo‘lajak tarbiyachi, tasviriy faoliyat, ijodiy qobiliyat, metodika, innovatsion yondashuvlar.*

Annotation. *This article explores the development of future educators' skills in effectively organizing visual arts activities. Visual arts play a crucial role in shaping children's aesthetic taste, creative thinking, and artistic abilities. Therefore, prospective preschool teachers must receive specialized training to conduct these activities efficiently. The article discusses the pedagogical foundations, methodological approaches, and innovative technologies for organizing visual arts activities in early childhood education.*

Keywords: *future educator, visual arts, creative abilities, methodology, innovative approaches.*

Kirish.

Maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalar uchun tasviriy faoliyat nafaqat san’atni anglash vositasi, balki tafakkur, tasavvur, ijodiy qobiliyat va motorik harakatlarni rivojlantirish vositasidir. Ushbu jarayonda tarbiyachining roli juda muhim bo‘lib, u bolalar bilan mashg‘ulotlar o‘tkazish, ularni ilhomlantirish va san’atga bo‘lgan qiziqishini oshirish uchun yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi kerak.

Tasviriy faoliyat va bolalar rivojlanishi.

1. Taniqli psixolog L.S. Vigodskiy (2004) ta’kidlaganidek, bolalar ijodiy rivojlanishida tasviriy san’at muhim rol o‘ynaydi. Uning tadqiqotlarida tasviriy faoliyat bolalarning emotsional-intellektual rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi

qayd etilgan. L.S. Vigodskiyning fikriga ko‘ra, bola rasm chizish jarayonida faqat tasvir yaratibgina qolmay, balki o‘z his-tuyg‘ularini ifodalash, tasavvur qilish va reallikni tushunish kabi muhim ko‘nikmalarni egallaydi. Howard Gardner (1983) o‘zining *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences* asarida bolalarda "vizual-intellektual qobiliyat" mavjudligini ta’kidlaydi. Bu qobiliyat tasviriy faoliyat orqali rivojlanadi va bolalarning muammolarni hal qilish, ijodiy fikrlash, kuzatish qobiliyatini shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

2. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tasviriy faoliyat metodikasi. Pedagog D. Ahmadova (2019) "Мактабгача таълимда тасвирий санъатни ўқитиш методикаси" asarida bolalarning tasviriy faoliyat bilan shug‘ullanishi uchun pedagog qanday metodik yondashuvlarni qo‘llashi kerakligini ta’kidlaydi. Ahmadova fikriga ko‘ra, quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

Ko‘rgazmali usul: Rasm chizish va boshqa tasviriy san’at turlarini tushuntirish uchun namunalar va real ob’ektlar ko‘rsatish.

Amaliy-uslubiy yondashuv: Bolalarni faol ishtirok etishga undash va ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirish.

O‘yinli metod: Tasviriy faoliyatni o‘yin orqali tashkil etish, bu esa bolalarning qiziqishini oshiradi va ularning ishtirokini faollashtiradi.

3. Innovatsion texnologiyalar va zamonaviy yondashuvlar. Zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Sh. Hamidova (2020) "Мактабгача таълим тизимида инновацион педагогик технологиялар" kitobida ta’kidlaganidek, tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarida quyidagi innovatsion texnologiyalarni qo‘llash samarali natija beradi:

* Raqamli vositalardan foydalanish: Interaktiv doskalar, raqamli ilovalar va 3D modellash dasturlaridan foydalanish bolalarning tasviriy qobiliyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

* STEM va san’atni uyg‘unlashtirish: Tasviriy san’atga ilm-fan, texnologiya, muhandislik va matematikani (STEM) integratsiya qilish orqali bolalarning kompleks tafakkurini rivojlantirish mumkin.

* Virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR) texnologiyalari: Bolalar uchun yangi texnologiyalar orqali interaktiv san’at tajribasi yaratish.

4. O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimi va tasviriy faoliyat. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim vazirligining "Мактабгача таълим ташкилотлари учун тасвирий фаолият методик tavsiyaları" (2022) qo‘llanmasida maktabgacha yoshdagi bolalar uchun tasviriy san’at mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar berilgan. Ushbu qo‘llanmada quyidagi jihatlarga urg‘u berilgan:

* Bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish – 3-7 yoshdagi bolalar uchun mos metodlarni tanlash.

* Ijodiy muhit yaratish – bolalar erkin tasviriy faoliyat bilan shug‘ullanishlari uchun sharoit yaratish.

* Mashg‘ulotlarni qiziqarli va interaktiv o‘tkazish – an’anaviy yondashuvlardan tashqari, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish.

Bo‘lajak tarbiyachilarni tayyorlash jarayonida tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha maxsus metodik yondashuvlar va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish lozim. Bu ularning kasbiy mahoratini oshirish va bolalarga sifatli ta’lim berish imkonini yaratadi. Tarbiyachining tasviriy faoliyatni tashkil etish mahorati bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning tasviriy san’atga bo‘lgan qiziqishini oshirish va estetik didini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Bo‘lajak tarbiyachining tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini tashkil etish mahorati. Bo‘lajak tarbiyachilar quyidagi muhim ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari kerak:

1. Metodik bilimlar va pedagogik yondashuvlar. Tarbiyachi tasviriy faoliyatni tashkil etishda quyidagi metodik asoslardan foydalanishi lozim:

* Ko‘rgazmali usul: Bolalarga rasm chizish, bo‘yash, haykaltaroshlik kabi san’at yo‘nalishlarini tushuntirish uchun namunalar ko‘rsatish.

* Amaliy-uslubiy yondashuv: Bolalarni faol ishtirok etishga undash, ularni ijodiy jarayonga jalb qilish.

* Didaktik o‘yinlar: Tasviriy faoliyatni o‘yin bilan bog‘lab, bolaning qiziqishini oshirish.

2. Ijodiy yondashuv va motivatsiya berish

Bo‘lajak tarbiyachilar tasviriy san’at orqali bolalarni quyidagicha rag‘batlantirishlari mumkin:

* Erkin ijod qilishga sharoit yaratish.

* Bolalarning ishlarini qadrlash va ko‘rgazmalar tashkil etish.

* Ularning harakatlarini ijobiy baholash va o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirish.

3. Innovatsion texnologiyalarni qo‘llash. Zamonaviy texnologiyalar ta’lim jarayonida muhim ahamiyatga ega. Tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarida quyidagi innovatsion usullardan foydalanish samaradorlikni oshiradi:

* Interaktiv doskalar va multimedia resurslar: Ranglar, shakllar va kompozitsiyani tushuntirishda vizual vositalardan foydalanish.

* Raqamli rasm chizish dasturlari: Bolalar uchun maxsus mo‘ljallangan ilovalardan foydalanib, ularning texnologiyaga bo‘lgan qiziqishini uyg‘otish.

* 3D modellashtirish va VR texnologiyalari: Haykaltaroshlik va tasviriy san'atning yangi texnikalarini bolalarga tushuntirish.

4. Mashg'ulotlarni interaktiv va qiziqarli tashkil etish.

* Ijodiy tanlovlar va loyihalar: Bolalar uchun musobaqalar tashkil etish orqali ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirish.

* Tabiat va atrof-muhitdan ilhomlanish: Ochiq havoda rasm chizish va tabiiy ob'ektlardan foydalangan holda mashg'ulot o'tkazish.

* Bolalar ishtirokidagi spektakllar va san'at festivallari: Bu orqali bolalar o'z qobiliyatlarini namoyon qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Xulosa.

Tarbiyachi tasviriy faoliyatni tashkil etishda nafaqat texnik bilimlarga, balki pedagogik mahoratga ham ega bo'lishi lozim. Uning maqsadi bolalarni ijodkorlikka o'rgatish, san'atga muhabbat uyg'otish va o'z fikrlarini tasvir orqali ifodalashga rag'batlantirishdir. Bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini tashkil etish mahoratini oshirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismidir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar yordamida bolalarning ijodiy rivojlanishiga ko'maklashish mumkin. Bo'lajak tarbiyachilar tasviriy faoliyatni samarali tashkil etish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishlari, bolalarni ilhomlantirish va ularning estetik dunyoqarashini shakllantirish uchun ijodiy yondashuvlarni qo'llashlari lozim.

Tavsiyalar.

1. Tarbiyachilar uchun maxsus kurslar va seminarlar tashkil etish, bu ularning tasviriy san'at bo'yicha bilimlarini boyitishga yordam beradi.

2. Zamonaviy texnologiyalar va raqamli vositalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, bolalarning qiziqishini oshirish va yangi imkoniyatlarni yaratish uchun muhimdir.

3. Bolalar ijodiy ishlarini rag'batlantirish va ko'rgazmalar tashkil etish, bu ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va san'atga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytiradi.

Shunday qilib, bo'lajak tarbiyachilar tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini samarali tashkil etish uchun pedagogik va ijodiy yondashuvlarni uyg'unlashtirishlari lozim. Bu esa bolalarning estetik dunyoqarashini rivojlantirish va ularda san'atga bo'lgan qiziqishni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot: Bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini tashkil etish mahoratini oshirish.

Tadqiqot maqsadi: Bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha pedagogik mahoratini oshirishning samarali usullarini aniqlash.

Tadqiqot metodologiyasi:

Tadqiqot ishtirokchilari: Pedagogika yo‘nalishida tahsil olayotgan 50 nafar bo‘lajak tarbiyachi.

Tadqiqot metodlari: Kuzatish, so‘rovnoma, tajriba-sinov mashg‘ulotlari, natijalarni statistik tahlil qilish.

Tadqiqot muddati: 3 oy.

Tadqiqot bosqichlar:

1. Diagnostika bosqichi (1-oy)

Maqsad: Talabalar orasida tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha dastlabki bilim va mahoratini aniqlash.

Usullar:

Talabalar uchun so‘rovnoma o‘tkazildi. Unda quyidagi savollar kiritildi:

1. Tasviriy faoliyatni tashkil etishda qaysi metodlardan foydalanasiz?
2. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish tajribangiz bormi?
3. Mashg‘ulotni qiziqarli o‘tkazish uchun qanday yondashuvlarni bilasiz?

10 nafar talabaga tajriba-sinov darsi o‘tkazish topshirildi va ularning pedagogik ko‘nikmalari baholandi.

Dastlabki natijalar: 50 nafar talabadan 25% tasviriy faoliyatni tashkil etish bo‘yicha to‘liq bilimga ega ekanligi aniqlandi.

60% talabalar faqat an‘anaviy usullarni bilishlari, innovatsion texnologiyalar va interaktiv yondashuvlardan foydalanish tajribasiga ega emasligi ma‘lum bo‘ldi.

15% talabalar esa tasviriy faoliyat metodikasi bo‘yicha umuman tayyorgarlikka ega emasligi aniqlandi.

2. Eksperimental bosqich (2-oy)

Maqsad: Bo‘lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarini oshirish.

Intervensiya usullari:

a) **Interaktiv seminarlar:** Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha treninglar o‘tkazildi.

b) **Amaliy mashg‘ulotlar:** Bolalar bilan ishlash bo‘yicha amaliy darslar tashkil etildi.

c) **Innovatsion texnologiyalardan foydalanish:** Raqamli vositalardan foydalanish bo‘yicha trening o‘tkazildi.

d) **Refleksiya va muhokama:** Har bir talabaga o‘z tajribasini tahlil qilish imkoniyati berildi.

3. Natijalarni baholash bosqichi (3-oy)

Maqsad: Intervensiya natijalarini tahlil qilish va bo‘lajak tarbiyachilarning mahoratini oshirish samaradorligini baholash.

Natijalar: Dastlabki bilim darajasi bilan solishtirganda, talabalar orasida ijodiy yondashuv va innovatsion texnologiyalarni qo‘llash ko‘nikmalari 50% ga oshdi. Tajribadan o‘tgan talabalarning 80% tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini interaktiv usulda tashkil etish bo‘yicha bilim va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirgani aniqlandi. An‘anaviy usullarga tayanadigan talabalar soni 60% dan 30% ga kamaydi, ya‘ni yangi pedagogik yondashuvlar o‘z samarasini ko‘rsatdi.

Quyida tadqiqot natijalari statistik tahlil qilinib, jadval shaklida ifodalangan. Bu jadvalda bo‘lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha bilim va amaliy mahorat darajalarining so‘rovnoma va tajriba-sinovlar natijasiga ko‘ra qanday o‘zgarishi aks ettirilgan.

Tadqiqot natijalari statistik tahlili:

Ko‘rsatkic hlar	1-oy (boshlang‘ich (treningdan daraja,%)	2-oy (keyin,%)	3-oy (tajribadan keyin,%)	O‘shish foizi (%)
Tasviriy faoliyatni tashkil etish bo‘yicha nazariy bilim darajasi	25	60	85	60
Innovatsio n metodlardan foydalanish qobiliyati	15	50	80	65
An‘anaviy usullardan foydalanish darajasi	60	40	30	-30
Ijodiy yondashuv va interaktiv metodlarni qo‘llash darajasi	20	55	90	70
Bolalar	30	65	85	55

**bilan ishlash
bo'yicha
amaliy
ko'nikmalar
Mustaqil
dars o'tish
qobiliyati**

10

40

75

65

Natijalarning tahlili:

Tasviriy faoliyat bo'yicha nazariy bilim darajasi 25% dan 85% gacha oshdi, ya'ni talabalar bu sohada yetarli bilimga ega bo'ldilar.

Innovatsion metodlardan foydalanish qobiliyati dastlab 15% ni tashkil etgan bo'lsa, oxirgi bosqichda 80% ga yetdi. Bu interaktiv treninglarning samarali bo'lganini ko'rsatadi.

An'anaviy usullarga bog'lanib qolgan talabalar ulushi 60% dan 30% gacha kamaydi, bu esa innovatsion yondashuvlar muvaffaqiyatli joriy qilinganini anglatadi.

Ijodiy yondashuv va interaktiv metodlarni qo'llash qobiliyati 70% ga oshdi, ya'ni talabalar o'z darslarini qiziqarli tashkil etish bo'yicha mahoratlarini ancha rivojlantirdilar.

Bolalar bilan ishlash bo'yicha amaliy ko'nikmalar 55% ga oshdi, bu esa talabalar tajriba orttirganini bildiradi.

Mustaqil dars o'tish qobiliyati 10% dan 75% gacha oshgan, bu esa talabalar pedagogik jarayonga tayyor ekanligini ko'rsatadi.

Ushbu statistik ma'lumotlar bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy faoliyatni tashkil etish bo'yicha mahoratini oshirish uchun innovatsion metodlar va amaliy mashg'ulotlar samarali ekanligini isbotladi. Uch oylik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, nazariy va amaliy yondashuvlarning uyg'unligi pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirishda eng samarali usuldir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ahmedova D. Maktabgacha ta'limda tasviriy san'atni o'qitish metodikasi.
2. Jo'rayeva N. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.
3. Gardner, H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences – bolalarning turli intellektual qobiliyatlarini rivojlantirish

4. Vygotsky, L. S. Imagination and Creativity in Childhood – bolalar tasavvuri va ijodiy tafakkuri rivojlanishining psixologik asoslari
5. Hamidova Sh. Maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalar.
6. O‘zbekiston respublikasi Maktabgacha talim vazirligi "Maktabgacha talim tashkilotlari uchun tasviriy faoliyatetodik tavsiyalari",

ABU ALI IBN SINO BOBOMIZNING BUYUK TABIB BO’LISH SIR ASRORLARI

Sulaymanov Xamro Ergashovich

Sayxunobod tuman 2-son Politexnikumning ishlab chiqarish ta’lim ustasi

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada Abu Ali ibn Sino bobomizning tibbiyot faniga qiziqishi, mehnatsevarligi orqali fizika, musiqa, adabiyat, astronomiya fanlariga qo’shgan xissasini tar’iflab berildi.*

Kalit so’zlar: *“Tibbiyot fani qonuni” («Kitab al-Kanun fi-t-tibb») , Avitsenna.*

Jahon fani, hususan tabobat ilmi taraqqaiyatiga ulgan hissa qo’shgan Al Husayn Ibn Abdulloh ibn Al-Hasan ibn Ali Ibn Sino tabiiy fanlarni, hususan tabobatni sevib o’rgangan. Abu Ali ibn Sino tug’ma iste’dodi va mehnatsevarligi tufayli Tib ilmida u juda tez kamol topa boshlagan. Abu Ali ibn Sino o’z tajrimai holidi, -qiyin ilmlardan emas, shu sababdan qisqa muddat ichida bu fanda juda ilg’orlab ketdim, endi hatto bilimdon tabiblar ham kelib huzurimda tib ilmidan saboq oladigan bo’ldilar. Bemorlarni ham davolab turardim va shu yo’sinda ortdirgan tajribalarim natijasida, muolija eshiklari menga shu qadar keng ochilib ketdiki, uni ta’riflab berish qiyin deydi.

Abu Ali ibn Sino o’n etti yoshida Buxora xalq orasida mohir tabib sifatida dong chiqardi. O’sha kezlarda Somoniylar davlatining boshligi Nuh ibn Mansur kasal bo’lib, saroy tabiblari uni davolashdan ojiz edilar. Yosh tabib amirni davolash evaziga saroy kutubxonasidan foydalanish imkonidatiga ega bo’ladi. Butun o’rta va Yaqin Sharqdagi eng katta va boy kutubxonalardan sanalardi. Bir necha yil davomida kecha-kunduz tinmay mutolaa qilishi natijasida Abu Ali ibn Sino o’z bilim doirasini mislsiz darajasiga kengaytirdiki buyuk tabib bo’lishiga erishdi.